Szépműv. F. 18

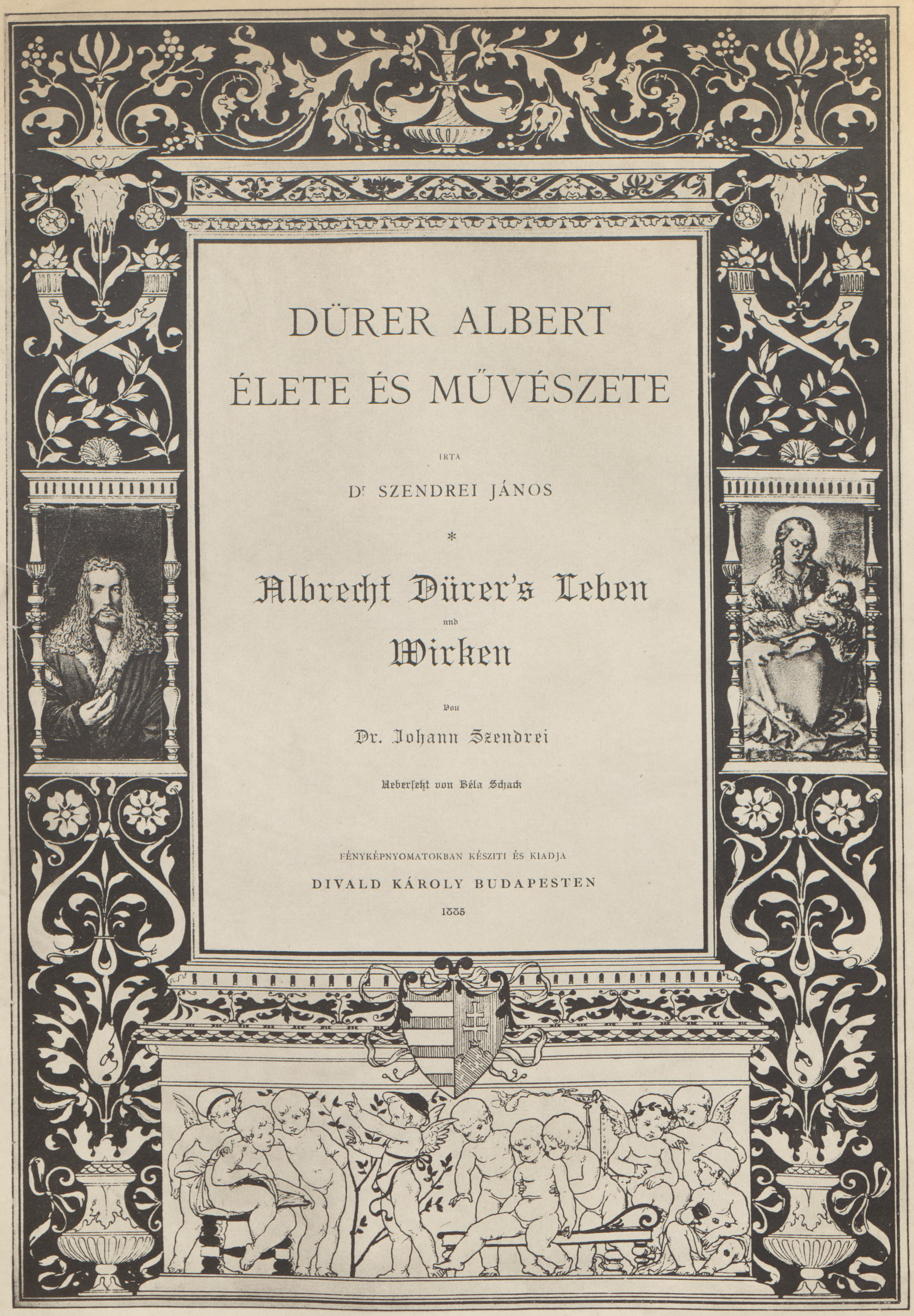

DÜRER ALBERT ÉLETE ÉS MŰVÉSZETE

IRTA

Dr SZENDREI JÁNOS

*

Albrecht Dürer's Leben und Wirken

Von

Dr. Johann Szendrei

Uebersetzt von Béla Schack

FÉNYKÉPNYOMATOKBAN KÉSZITI ÉS KIADJA

DIVALD KÁROLY BUDAPESTEN

1885

M. ACADEMIA'
KÖNYVTARA

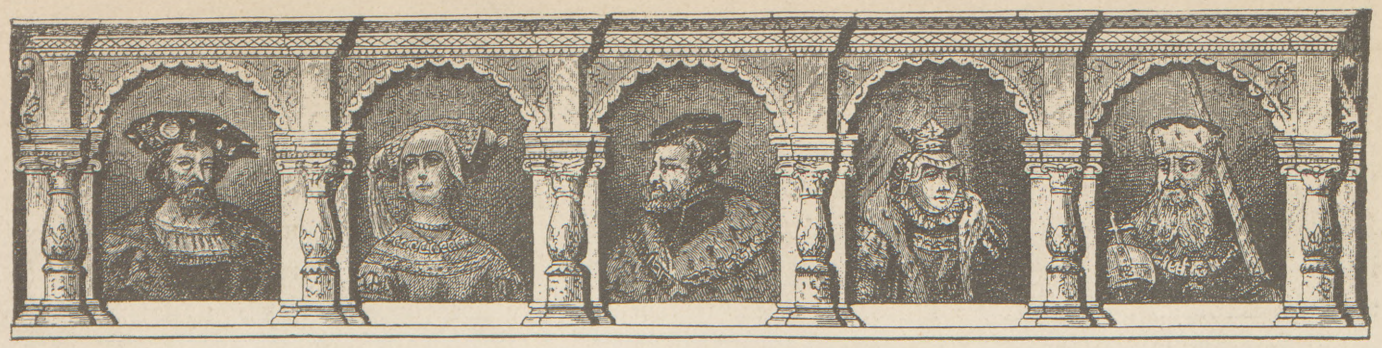

ELŐSZÓ.

ürer Albert, az új kor egyik legnagyobb művésze, a XV-ik század végén született, midőn magok az összes művészetek is újjá születésök fényes korszakát élik. Dürer maga mitegy bele születik e magas művészi élet közepébe s megjelenése szerencse lesz az egész művészetre, mert sajátos géniusza meg tudja termékenyíteni, gazdagítani képes az olasz renaissance utólérhetlennek hitt formáit is. Ő talán az első leghatározottabb naturalista. Az antik művészet emlékeinek és formáinak tanulmánya mellett, művészete főtárgyává teszi magát az életet. Rajzolja és festi az embert, a fát, virágot és felhőt úgy amint azokat maga előtt élni és elvonulni látja, idealizálva csak annyira, a mennyire azt a lelkében élő művészi harmonia megkivánja.

A világ, a melyben Dürer él, neveltetése és tanulmányai mind németek. Innen van, hogy alkotásainak egész legiója is tulajdonképen német, hogy egész művészi egyénisége egyszersmint a német festészet legnagyobb, legutólérhetlenebb kifejezése. Művészetének sajátos jelleme azonban mégsem tisztán német, van benne valami abból a keleti őserőből, mely termékenyítő hatását sohasem vesztette el a nyugati czivilizáczióra. És e keleti jellem, ez ős erő Dürer művészetében, bátran kimondhatjuk, a magyar vérben rejlett, mely ereiben csörgedezett.

Naplójának kezdetén, atyja elbeszélései után maga mondja el a nagy mester, hogy atyja «Magyarországon született nemes családból, Nagyváradon alól nyolcz mértföldnyire fekvő Gyula nevű városka mellett egy *Eytas* nevü faluban.» Haan kutatásainak pedig azóta kétségtelenül sikerült bebizonyítani a Dürer családnak a magyarországi nemes ajtosi Ajtos családból való származását: «Hazánk méltán büszke lehet arra — ugymond — hogy a legjelesebb német festész Dürer Albert, ki a róla elnevezett festész-iskolát alapította, miután atyja Magyarországból származott át Németországba, tulajdonképpen csont a mi csontunkból és vér a mi vérünkből.»

Thausing tanár, Dürer életének és művészetének legalaposabb német ismertetője maga mondja, hogy Dürer atyjának arczvonásaiban a magyar typus még kétségtelenül fölismerhető.

Az öreg Dürer, «midőn művészi mesterségének, az aranyművességnek tágabb tért nyerendő, hazánkból kivándorolt, sejtetlen egy örökké nagy név s halhatatlan dicsőség magvát vitte magával idegen honba. A gyermekek még hallottak valamit atyjuktól a magyarországi Eytas pusztai nemes birtokról, melyet eleik bírtak: később használták is az Ajtós család czimerét, de a megváltozott névvel egy nagy nevet veszített hazánk: a kicsiny forrás, mely hazánkban fakadt, idegen országban lett fejedelmi folyammá. Németországnak jutott a dicsőség, hogy a hazánkban elkopott nemeslevelet újra megaranyozza.»

«Hódolat az az érzés, melylyel Dürer soha el nem ért és soha el nem érhető művészete iránt viseltetünk. És bár művészetének helyes megbecsülése csak akkor lehető, ha őt és individualizmusát a német festészet mindenek fölött kimagasló csúcspontjának tekintjük; mégis összehasonlítva őt a hozzá egyedül hasonlíthatóval, a soha eléggé nem tisztelt nagy olasz mesterrel, Lionardo da Vinci-vel, újra feltűnik előttünk a problema, mely már magának Dürernek szemléletéből támadt, — hogy valamint a sok időn át keleten, törökök közt tartózkodó Lionardo az olasz iskolákba, úgy vitt be Dürer a német festészetbe egy határozottan ritkán nyilatkozó, de mégis mindenütt érvényesülő keleti elemet.»

Maga ifj. Dürer Albert, tizennyolcz testvér között a harmadik, 1471 május 21-én Nürnbergben üdvözölte először a tavasz verőfényes napvilágát. — Gyümölcscsel gazdagon rakott fán az egyetlen, mely az ősi törzsből mindent, mi nagy és szép volt, magában egyesített.

Atyja őt is az aranyműves mesterségre szánta. De miután látta, hogy határozott hajlamot mutat a festészethez, kelletlenül bár, megváltoztatta szándékát s Albertet Wolgemut Mihály-hoz, Nürnberg ősz Apelleséhez adta tanulásba. E művésznél az ifju négy évet töltött, magát a rajzolásban és a színek használatában, a mennyire lehetett, kiképezte, azután pedig az akkori szokáshoz képest vándorlásra indúlt. Beutazta Németországnak nagy részét, útjában fölkereste a legjobb nevű német festészeket, dolgozott műhelyeikben, majd négy évi vándorlás után Bázelen át visszatért Nürnbergbe. Szülővárosában ohajtván letelepedni, mielőtt a czéh-szabályok szerint a nürnbergi festészek közé befogadtatott volna, előbb úgynevezett próbamunkát kellett készítenie. Ő Orpheust választá tárgyáúl s a kép már akkor általános dicséretet aratott és méltó feltűnést okozott.

Igy most már a festő-czéhbe befogadtatván, megnősült. Atyjának akarata szerint elvette nürnbergi gépész Frey János leányát, Ágnest. A házasság, mint mondják, szerencsétlen volt. Az epés, szeszélyes és önző nő, ki indulatain uralkodni nem bírt, elkeserítette, sőt lehet mondani, megrövidítette a derék, szelidlelkű férfiunak életét. A világmagasztalta művész családi életében vértanuságot szenvedett át.

Volt Dürernek egy ifjukori hű barátja, a klasszikus műveltségű, gazdag nürnbergi patricius Pirkheimer Vilibald. Ez nagyra becsűlvén egyrészt Dürernek geniuszát s annak további kiképeztetését szívén hordván, másrészt pedig látván a folytonos békétlenséget, melynek szeszélyes neje körében kitéve van, rávette őt az utazásra, sőt útjához pénzt is előlegezett neki. Dürer hajtott hű barátjának tanácsára s Nürnbergben hagyván nejét, 1505-ben a művészet hazájába, Olaszországba utazott s egyelőre Velenczében telepedett le. Lángeszű művei csakhamar feltűnést keltettek, úgy hogy az olasz művészek részéről, kik irigylették tőle a dicsőséget, melyben részesült, számos kellemetlenségnek volt kitéve, amint ezt Pirkheimerhez intézett leveleiben panaszolja. Velenczéből Bolognába ment, hol magát különösen a távlattanban igyekezett kiképezni, innen 1507-ben visszatért Nürnbergbe. 1520-ban pedig Németalföldet látogatta meg. Ez valóságos diadalút volt, a mint ő maga naplójában említi. Csakhogy mindamellett bizonyára nem volt reá nézve oly kellemes, mint az előbbi, mert feleségét is kénytelen volt magával vinni. Művészünk neve már ekkor annyira híressé vált, hogy mindenütt nagy kitűntetéssel fogadtatott, a hová jött. De Nürnberg polgárai is büszkék voltak művészükre, mit azzal tanusítottak, hogy 1509-ben megválasztották őt a város külső tanácsába. Nem csekélyebb tiszteletben részesült a fejedelmi udvaroknál. I. Miksa császár kinevezte őt udvari festésznek s elődjének ezen tényét utóbb V. Károly császár is megerősítette.

Összeköttetésben látjuk Dürert korának nagy férfiaival, az akkor Wittenbergben támadt vallásos mozgalmak őt sem hagyhatták érintetlenűl. Leveleiből kitetszik, hogy Luther-nek barátja volt s a reformátióhoz egész lélekkel ragaszkodott. Rotterdami Erasmus maga kereste barátságát. Ragyogó hirű nagy kortársai Giorgione, Tizian és az idősebb Palma egyaránt magasztalták őt, sőt maga Raphael valóságos lelkesedéssel üdvözölte őt, kivel utóbb őszinte baráti viszony kötötte egybe, melynek bizonyságául arczképét is megküldte a mesterek mesterének Rómába, mit az 1515-ben kézrajzokkal viszonzott, melyek Dürer sajátkezű jegyzeteivel ellátva jelenleg is a bécsi Albertinában őríztetnek.

Dürer 1528 ápril hó 6-án halt meg. Iskolájához tartoztak, követői, tanítványai voltak; anélkűl azonban, hogy őt meghaladhatták vagy elérhették volna, a Schongauerek, Kulmbachok, Burgmairek, Baldungok, Leydenek, Aldgreverek, Altdorferek, Schafnérek, maga az ifjabb Holbein János, sőt részben Andrea del Sarto is.

Háromszáz év múlva szülővárosa jeles fiának emlékezetét azzal tisztelé meg, hogy halála évfor-

Vorwort.

ALBRECHT DÜRER, einer der bedeutendsten Künstler der Neuzeit, wurde gegen Ende des fünfzehnten Jahrhunderts, um eine Zeit geboren, da auch sämtliche Zweige der Kunst ihre glänzende Wiedergeburt feierten. Er tritt da inmitten eine, von hohen künstlerischen Idealen bewegte Welt hinein, woselbst sein Erscheinen von epochemachender Bedeutung wird, da sein eigentümliches Genie selbst die unerreichbaren Formen italienischer Renaissance zu assimilieren und zu bereichern versteht. Wohl kann er der erste, entschiedene Naturalist genannt werden. Neben einem gründlichen Studium der Denkmäler und Formen antiker Kunst, bestimmt er zum Hauptvorwurfe seines Schaffens das Leben selbst. Er zeichnet und malt die Menschen, Bäume, Blumen und Wolken, wie dieselben seinen Augen erscheinen und nur insoweit idealisiert, als solches durch die, in seiner Seele lebende Harmonie gefordert wird.

Die Welt, in der Dürer lebte, seine Erziehung und Studien waren deutsch, daher mag es auch kommen, daß die lange Reihe seiner Schöpfungen einen so prägnanten Ausdruck deutscher Gesinnung zeigt, als auch, daß seine ganze künstlerische Individualität zugleich zur höchsten und unnachahmlichsten Krönung der deutschen Malerei geworden. So die allgemeine Ansicht. Und doch kann der Charakter seiner Kunst nicht so ganz deutsch genannt werden; besitzt er doch etwas von jener orientalischen Urkraft, die ihre wiedererfetzende und befruchtende Wirkung auf die abendländische Kultur noch nie ganz verloren hat. Und dieser orientalische Charakter, diese Urkraft in Dürers Kunst hat — wir können es getrost heraussagen — im ungarischen Blute, das durch seine Adern rollte, ihre Begründung.

Auf den ersten Blättern seines Tagebuches erzählt der große Meister selbst, daß sein Vater in Ungarn, und zwar aus adeligem Geschlechte, in einem Dorfe Eytas, das in einer Entfernung von etwa acht Meilen südlich von Großwardein liegt, geboren worden sei.

Den Forschungen Haan's gelang es auch, die Abkunft der Dürer'schen Familie aus dem Geschlechte der von Ajtós außer Zweifel zu setzen. „Unser Vaterland mag mit Recht sich brüsten" — sagt er — „daß einer der vorzüglichsten Maler, Albrecht Dürer, Begründer der nach ihm benannten Kunstschule, zufolge des Umstandes, daß sein Vater aus Ungarn nach Deutschland kam, Fleisch von unserem Fleische, Blut von unserem Blute sei". Professor Thausing, der gründlichste Kenner des Lebens und der Werke Dürers unter den Deutschen, berichtet, daß in den Zügen des alten Dürer noch deutlich die ungarische Gesichtsbildung zu erkennen gewesen sei.

Als der alte Dürer unser Land verließ, um für sein Metier, die Goldarbeiterkunst, einen ausgedehnteren Wirkungskreis zu suchen, nahm er ungeahnt die Bedingungen eines glänzenden, nie erlöschenden Ruhmes für seinen Namen in die neue Heimat. Wohl hörten ihn die Kinder noch dann und wann des adeligen Gutes auf der Pußta Eytas im fernen Ungarland Erwähnung zu thun; wohl bedienten sie sich noch einige Zeit hindurch des Familienwappens der Ajtós, — aber mit dem veränderten Namen gingen all' diese Reminiszenzen zugleich verloren. Der kleine Quell in unserem Lande entsprungen, ward in der Fremde zum mächtigen Strome. Deutschland fiel der Ruhm zu, das verjährte Adelsdiplom mit neuem Glanze zu bedecken.

Wir können der Kunst Dürers nicht anders als mit einem gewissen Gefühle der Ehrfurcht entgegentreten. Vergleicht man ihn — obschon die richtige Würdigung seiner Kunst nicht anders möglich ist, nur wenn wir ihn

und seine Individualität als den hervorragendsten Gipfel der deutschen Malerei betrachten, — mit Lionardo da Vinci, dem großen italienischen Meister, so stehen wir von neuem dem Problem gegenüber, das wir schon früher bei Dürer angedeutet haben, daß nämlich, wie der sich längere Zeit inmitten der Türken aufhaltende Lionardi in die italienische Schule, eben so hat auch Dürer in die deutsche Malerei das zwar selten entschieden auftretende, doch überall zur Geltung kommende orientalische Element eingeführt.

Albrecht Dürer begrüßte als dritter von achtzehn Geschwistern am 21. Mai 1471 in Nürnberg das freundliche Sonnenlicht des Frühlings. — Der einzige Ast eines mit Früchten reichbeladenen Baumes, der all das Schöne und Herrliche, was der alte Stamm hervorbringen konnte, in sich vereinigte.

Durch den Vater wurde er für die Goldarbeiterkunst bestimmt. Da jener aber sah, daß der Junge keine Lust hiefür zeige, gab er ihn — unwillig zwar — zum greisen Apelles Nürnbergs, Michael Wohlgemuth in die Lehre. Bei diesem Künstler brachte Dürer vier Jahre zu, sich im Zeichnen und Gebrauch der Farben, soweit dies möglich gewesen, ausbildend, und machte sich nach dem Verlaufe dieses Zeitraumes, der Sitte jener Zeit huldigend, auf die Wanderschaft. Er bereiste einen großen Teil Deutschlands, verweilte kürzere und längere Zeit hindurch bei den berühmtesten Malern seiner Zeit und kam endlich nach einer vierjährigen Wanderschaft durch Basel wieder nach Hause. Nun wollte er in Nürnberg bleibenden Aufenthalt nehmen, mußte jedoch, bevor er in die Malergilde aufgenommen wurde, dem Gebrauche jener Zeiten zufolge, eine Probearbeit liefern. Bei dieser nahm er sich die Gestalt des Orpheus zum Vorwurfe und erntete mit dem fertigen Bilde vollen Beifall.

Da er nunmehr als wohlbestellter Bürger gelten konnte, dachte er an's Heiraten. Dem Wunsche seines Vaters folgend, nahm er die Tochter des Mechanikers Johann Frey, Agnes, zur Frau. Die Ehe war, wie man erzählt, eine recht unglückliche. Das zänkische, launische und eigennützige Weib, das sich nie beherrschen konnte, vergällte, ja verkürzte das Leben des biedern, treuherzigen Mannes. Von der Welt vergöttert, litt der arme Künstler in seiner Familie wahre Höllenqualen.

Dürer besaß noch von Jugend her einen treuen Freund, den klassisch gebildeten, reichen Patrizier Wilibald Pirkheimer. Dieser, ein begeisterter Verehrer des Talentes, das er in Dürer emporkeimen sah, war mit allen Mitteln bestrebt, dieses Talent anzufachen und in möglichst hellen Flammen emporlodern zu lassen; auch sah er das ungleiche Ehepaar sozusagen täglich vor sich, überzeugte sich, welche Fesseln durch die ewigen Zänkereien und Kneifereien dem Genius Dürers angelegt werden und drang immer heftiger in den Meister, er möchte sich noch einmal auf die Reise machen, um die Kunst auch außerhalb Deutschlands studieren zu können. Als echter Freund ließ er es dann nicht allein beim Worte bewenden, sondern streckte Dürer auch die nötige Summe für eine längere Reise vor. So machte sich denn Dürer im Jahre 1505 auf den Weg, um in die Heimat der Kunst, nach Italien, zu pilgern. Zum vorläufigen Aufenthaltsorte wählte er Venedig. Hier erregten seine genialen Werke bald gerechtes Aufsehen, dafür ihn aber die neidischen italienischen Kollegen manch' Unbill fühlen ließen, wie wir das in seinen Briefen an Pirkheimer lesen können. Von Venedig ging er nach Bologna, wo er sich hauptsächlich in der Perspektive zu vervollkommnen trachtete. 1507 kehrte er heim nach Nürnberg. 1520 besuchte er die Niederlande. Diese Reise gestaltete sich — wie er in seinem Tagebuche erwähnt — zu einem wahren Triumphzuge. Doch mag sie für ihn kaum denselben ungetrübten Reiz, wie seine erste Reise nach Italien, besessen haben, da er gezwungen war, auch seine Frau mitzunehmen. Der Name des Künstlers war damals schon so berühmt, daß er allerorten wo er erschien mit den gewähltesten Auszeichnungen empfangen wurde. Aber auch die Bürger Nürnbergs waren stolz auf ihren berühmten Landsmann und wählten ihn 1509 in den Stadtrat. Nicht mindere Ehre genoß er auch am kaiserlichen Hofe. Maximilian I. ernannte ihn zu seinem Hofmaler und Kaiser Karl bestätigte diese Ernennung seines Vorgängers.

Wir sehen Dürer mit den bedeutendsten Männern seiner Zeit in Korrespondenz. Die damals in Wittenberg ausgebrochene religiöse Umwälzung konnte an ihm nicht ohne tiefe Spuren zu hinterlassen, vorbeirauschen. Aus seinen Briefen läßt sich entnehmen, daß er ein Freund Luthers und mit Leib und Seele bei der Reformation gewesen sei. Erasmus von Rotterdam suchte seine Freundschaft. Zeitgenossen von glänzendem Ruhme, wie Giorgione, Tizian und Palma der Aeltere waren einmütig in seinem Lobe, und selbst von Raffael wurde er mit großer Begeisterung begrüßt, welche Begeisterung sich später zu inniger Freundschaft umwandelte; als ein Zeichen dieser Freundschaft schickte er dem Meister 1515 sein Porträt nach Rom, das derselbe mit mehreren Zeichnungen aus eigener Hand erwiederte. Letztere werden, mit den Randbemerkungen Dürers versehen, noch heute im Albertinum zu Wien verwahrt.

Dürer starb am 6. April 1528. Zu seiner Schule gehörten, ohne ihn zu erreichen oder gar zu übertreffen, die Schongauer, die Kulmbache, die Burgmairs, die Leyden, die Aldgrever, die Altdorfer, Johann Holbein der Jüngere und zum Teile auch Andrea del Sarto.

Dreihundert Jahre nach seinem Tode — am 6. April 1828 — ehrte die Vaterstadt das Andenken ihres ausgezeichneten Sohnes durch die Errichtung eines Denkmales. Das Denkmal ziert den Hauptplatz Nürnbergs. Und Nürnberg mag mit Recht stolz darauf sein, daß in seinen Mauern ein Albrecht Dürer geboren wurde, wohnte und seine unsterblichen Meisterwerke schuf.

Die Kunst Albrecht Dürers ist von epochemachender Bedeutung. Er übte sich schon in den jungen Jahren nicht allein in der Malerei, sondern auch im Holz- und Kupferschnitt, und sein Genie war hier eben so bahn-

dulóján 1828 ápril 6-án emlékszobrának alapját tette le. Ezen emlékszobor ma Nürnberg városának főterét díszíti. S Nürnberg valóban büszke lehet arra, hogy falai közt született és lakott, falai közt alkotta halhatatlan műremekeit Dürer Albert.

Dürer művészete valóban korszakalkotó volt. Már ifju korában nemcsak a festészetben, de a réz- és fametszésben is gyakorolta magát s lángesze épen úgy kitűnt emezekben, mint amabban. Ő volt az első, ki a rézmetszésnél a véső (Grabstichel) mellett a karcztűt (Radirnadel) és az edzést (das Aetzen) használta s ez által e művészetet igen tökéletesítette. Ő találta fel a másoló üveglemezt (Copirglasscheibe), valamint azt is, hogy kell a fametszeteket két színnel előállítani. Több a festészeti perspektivával kapcsolatban álló gépezetet talált föl. A német (gothikus) betüknek is ő adott az eddigieknél szebb, rendesebb formát s hozta azokat jobban divatba. — Olajfestményei ritkábbak s a képtárak legbecsesebb darabjai közé tartoznak. Műtevékenysége és ereje ezek mellett, kétségtelenül mindezideig utólérhetetlen metszvényeiben culminál. Rézmetszetei közt nevezetesebbek: Fortuna, Melancholia, Ádám és Éva a paradicsomban, a lovag, halál és ördög, a mértékletesség, szent Hubert, szent Jeromos stb. Fametszetei közt: szent János jelenései, Mária élete, a kis és nagy passio, amaz 37, emez 13 lapon.

Ezen kívül irodalmi férfiu is volt. Többek közt nevezetes két munkája: «Az emberi test arányairól» és «A várak erődítéséről.» — Halála után neje egész kereskedést űzött rézmetszeteivel s azokat számtalanszor lehúzatta. Igy a kis és nagy passio fametszetű lapjaival is, melyek utóbb annyira elkoptak, hogy egyáltalán nem használhatók többé.

Dürer még a renaissance embere. Legalább azon eszmék hatása alatt áll, melyek a művészetek újjá születését eredményezték. Részt vesz korának minden szellemi és művészi mozgalmaiban. Tanulmányozza már jó korán az antikokat. Bizonyság erre nemcsak Orpheusa, hanem a bécsi Albertina birtokában lévő bacchanalia és tritonok harcza is. Azután Olaszországba siet és ott egészíti ki művészetének klasszikus műveltségét. E két velenczei út eredménye azután mindvégig fényesen meglátszik Dürer későbbi műveiben, úgy az izlés finomságában, mint az anatomia hűségében. Különösen fényes példája ennek az a híres fametszet, mely «der Triumphwagen des Kaisers Maximilian» elnevezése alatt ismeretes s a német renaissance legszebb alkotásai közé számíttatik. Különösen érdekes ez reánk nézve aláírása miatt. Következők vannak reá jegyezve: Dieser vagen ist zu Nürnberg erfunden gerissen und gedruckt durch Albrechten Thürer, im jar. MDXXII. Okmány ez, mely a németre fordított magyar névnek azonosságára, viselőjének pedig származási helyére, Ajtos községbe vezet.

Wolgemut az ó német iskola e kimagasló alakja még gothikus művész, kinek alkotásait az oltárfaragás még sok tekintetben szögletessé teszi. Dürer viszi be először ez iskolába a renaissance kerek formáit és nemes izlését. Mint Olaszországban Raphael, úgy ő bár éjszakon, lelkesedve rajzolja újra és újra magasztos Madonna-képeit. — Ha mindazáltal sohasem tudott egészen kivetkőzni az ó német iskola megkötött, néha szögletes formáiból és modorából, annak Wolgemut hatása volt az oka, melytől, mint gyermekkora emlékeitől, sohasem szabadúlhatott meg egészen. És innen van Dürer egész művészetének sajátos, minden másétól különböző jellemvonása. — Vérében a magyar, keleti őserő hagyományaival, — szülőföldje, hazája és tanúlmányai németek; s mindezt meglelkesíti az antikok tanúlmánya és két velenczei út örökké eltörölhetetlen művészi hatása.

Magyarország művelt közönségének jelentékenyen nagyobb része előtt Dürer művészete és élete a maga valóságában és egységében eddigelé jóformán ösmeretlen volt. Jelentek ugyan meg becses értekezések, sőt a nagy és kis passio, Dürer legemlékezetesebb alkotásai is kiadattak, azonban oly módon, hogy azokról csupán a legszűkebb szakkörök bírhattak tudomással. Ily körűlmények között, midőn az összes művészetek sorsa, fejlődése és múltja iránt a művelt társadalom minden rétegében a leglelkesebb érdeklődés uralkodik; egyrészről a magyar geniusznak hiszszük bemutatni hódolatunkat, másrészt a művészetek fejlődésének és tanúlmányának vélünk szolgálni, Dürer Albert, a rajzolás legnagyobb mestere életének és művészetének ösmertetésével.

Németországban külön Dürer-egyletek vannak s könyvtárt tesz ki, amit az egész művelt világon Dürer művészetéről írtak. Kell, hogy a geniusznak, melynek működése messze megvilágítja egész korát, annak embereit és culturáját s melynek hazánkbóli származása kétségtelen, mi is megadjuk az alkalmat, hogy bár annyi század multán is termékenyítőleg hathasson hazai művészetünkre és művelődésünkre.

Czélunk az, hogy Dürer legremekebb alkotásait kiválogatva, a fa- és rézmetszeteket, valamint karczokat, melyek múzeumok, vagy egyes szerencsés gyüjtők kincseit képezik, teljes hű másolatban s akként csoportosítva adjuk át a nagy közönségnek, hogy az által a lángeszű művész tevékenységét minden oldalról megismerhesse. E czélból a Magyarországon létező összes nyilvános s minden jelentékenyebb magán gyűjtemény ide tartozó anyagát felhasználjuk.

Midőn tehát e helyt Dürer Albert élete történetének és műveinek bevezetését megkezdenők, ha a hatást akarjuk vázolni, melyet művészetével az emberiségre gyakorolt; elég csak a kínszenvedés jeleneteit ábrázoló műveire, vagy Madonna-képeire és Ecce homojára, «fájdalmas férfiára» utalnunk, melyekkel mint néma szentbeszédekkel századokon át a mai napig egyenlő erővel ragadja el és indítja meg népek és nemzetek szivét. Mindig igaz marad, a mi sírkövén áll:

QVICQVID ALBERTI DVRERI MORTALE
FVIT, SVB HOC CONDITVR TVMVLO.

A nürnbergi Szt. János temetőben Dürernek csak halandó porai nyugosznak, az ami benne halhatatlan volt, ma is itt él közöttünk. Művészetének virágai örökké virúlni fognak sirja felett.

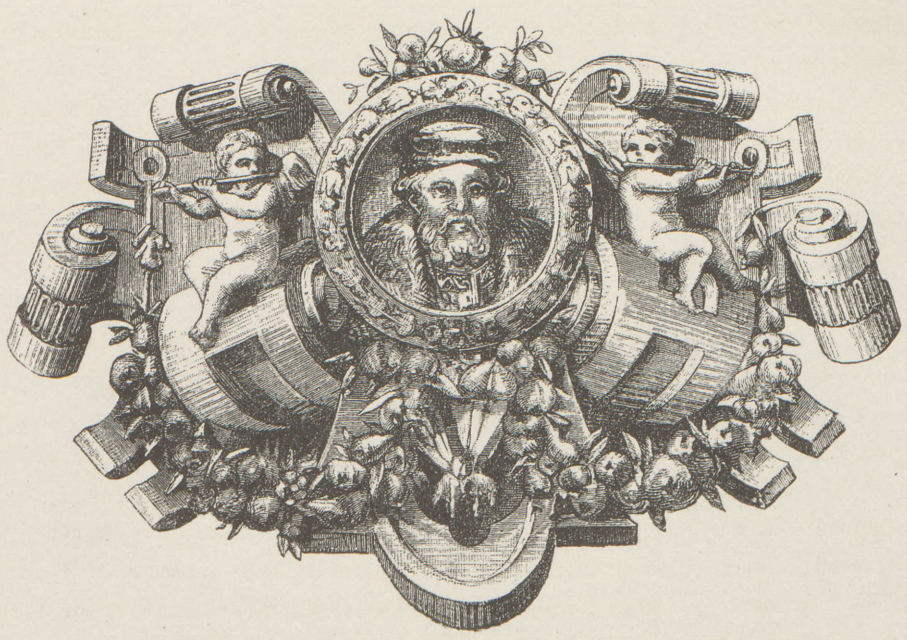

brechend wie drüben. Er war der erste, der beim Kupferstechen neben dem Grabstichel auch die Radiernadel und das Aetzen anwandte und dadurch diesen Kunstzweig vervollkommnete. Er erfand die Kopierglasscheibe als auch die Methode, wie man Holzschnitte in zweierlei Farben erzeugen kann. Auch einige, bei der Konstruierung der malerischen Perspektive zur Anwendung kommende Maschinen haben ihn zum Erfinder. Er war es, der den deutschen, sogenannten gotischen Lettern eine gefälligere Form verlieh und sie in Gebrauch brachte. Seine wenigen Oelgemälde gehören zu den Schätzen der einzelnen Bildergalerieen. Die ganze Kraft und Schönheit seiner Kunst kulminiert aber in den unübertrefflichen Stichen, die er hinterlassen. Unter seinen Kupferstichen müssen in erster Reihe genannt werden: Fortuna, Melancholia, Adam und Eva im Paradiese, der Ritter, Tod und Teufel, die Enthaltsamkeit, Skt. Hubertus, Skt. Jeremias etc. Von seinen Holzschnitten sind: die Visionen des heil. Johannes, das Leben Mariä, die kleine und die große Passion (jene in 13, diese in 37 Blättern) die berühmtesten.

Außerdem beschäftigte sich Dürer auch litterarisch. Zwei seiner Werke sind bekannter geworden: „Von dem Ebenmaße des menschlichen Körpers" und „Von der Befestigung der Städte". Nach seinem Tode machte seine Frau die Radierungen zu einer reichen Quelle unausgesetzter Einnahmen, ließ von den Platten unzählige Abdrücke verfertigen, desgleichen auch von den Holzplatten der kleinen und großen Passion, die dadurch bis zur Unkenntlichkeit abgenützt wurden.

Dürer gehört ganz der Renaissance an. Er steht vollkommen unter der Einwirkung der Ideen, welche die Wiedergeburt der Künste bewerkstelligten. Er nimmt teil an allen geistigen und künstlerischen Bewegungen seines Zeitalters. Schon früh hat er sich auf das Studium der Antike verlegt. Als ein Beweis dessen können außer seinem Orpheus, auch die im Wiener Albertinum befindlichen Bacchanalien und der Kampf der Tritonen angeführt werden. Dann vollendete er in Italien die klassische Bildung seines Talentes. Die Früchte der beiden venetianischen Reisen lassen sich sowohl in der Feinheit des Geschmackes als auch an der anatomischen Treue aller seiner späteren Kompositionen erkennen.

Zum glänzendsten Belege des hier Gesagten brauchen wir bloß auf den berühmten Holzschnitt „Der Triumphwagen des Kaisers Maximilian" zu verweisen, der zu den vorzüglichsten Produkten deutscher Renaissance gezählt wird. Von besonderem Interesse für uns wird dieser Schnitt noch durch die darauf befindliche Unterschrift, welche lautet: Dieser wagen ist zu Nürnberg erfunden, gerissen und gedruckt durch Albrechten Thürer im jar MDXXII. Der Name zeigt uns eine direkte Übersetzung des ungarischen Ajtós und weist geradenwegs auf die Heimat der Familie, auf die Gemeinde Ajtós.

Wohlgemuth, diese hervorragende Erscheinung der altdeutschen Schule, ist noch ein Gotiker, dessen Gestalten an die eckigen Heiligen der Altarbilder seiner Zeit erinnern. Dürer ist der erste, der in diese Schule die runden Formen und den geläuterten Geschmack der Renaissance einführt. Wie Raffael im Süden, so malt sein deutscher Freund im Norden mit Begeisterung die erhabene Gestalt der Mutter Gottes immer und immer von neuem. — Wenn er trotzdem der eckigen Formen der Altdeutschen nie ganz los werden konnte, so ist der Grund hiefür im ersten Unterrichte, den er bei Wohlgemuth genossen, zu suchen, von dessen Einflusse er sich nie vollständig zu emanzipieren vermochte. — Im Zusammenwirken all' der genannten Umstände entwickelte sich der eigentümliche, von allen andern Meistern scharf abweichende künstlerische Charakter Dürers. Von seinen Ahnen hatte er das rasch pulsierende, orientalisch-urkräftige Naturell, — von Deutschland seine Heimat, die ersten Eindrücke der Kindheit, seine Studien, von Italien aber als veredelndes Element für beide die unauslöschlichen künstlerischen Eindrücke der venetianischen Reisen.

Dem bedeutend größeren Teile des ungarischen gebildeten Lesepublikums blieben Lebensgeschichte und Wirksamkeit Albrecht Dürers bisher unbekannt. Es sind wohl über ihn wertvolle Abhandlungen erschienen, auch sind die große und kleine Passion, die denkwürdigsten Schöpfungen des Meisters, herausgegeben worden, — aber all' dies geschah unter Umständen, welche diesen Gegenstand auf den engsten Fachkreis beschränkten. — Bei Verhältnissen, gleich den jetzigen, da sich in allen Schichten der gebildeten Gesellschaft eine rege Wißbegierde nach Schicksal, Vergangenheit und Entwickelung der bildenden Künste bemerkbar macht, meinen wir durch die Bekanntmachung des Lebens und der Werke des größten Meisters deutscher Zeichenkunst, einerseits dem ungarischen Nationalgeiste unsere Huldigung darzubringen, anderseits aber der richtigen Auffassung und Würdigung des Künstlers zu dienen.

In Deutschland existieren eigene Dürer-Vereine, und was man über ihn in der Weltlitteratur zusammenschrieb, würde Bibliotheken füllen. Da ist es denn mehr als ein einfacher Akt der Pietät, wenn wir dem Genius, dessen Wirksamkeit ein strahlendes Licht auf sein Zeitalter und darüber hinaus warf, und dessen Blutsverwandtschaft mit uns als erwiesene Thatsache betrachtet werden muß, — auch unserseits, wenn auch erst jetzt, da Jahrhunderte seit seinem Tode dahingeflossen, die heimatlichen Pforten seiner Altvordern öffnen, damit er einziehe und belebend und anregend auf unsere nationale Kunst und Kultur wirken könne.

Das von uns verfolgte Ziel ist, eine gewählte Sammlung der vorzüglichsten Holzschnitte, Kupferradierungen und Stiche, welche Schätze der Museen oder einzelner glücklicher Sammler bilden, dem großen Publikum in vollkommen getreuen Nachbildungen darzubieten und auf solche Weise dieselben zum wahren Gemeingute zu machen. Zu diesem Zwecke werden wir sämtliche öffentlichen und die bedeutendsten Privatsammlungen Ungarns bei der Gruppierung des Stoffes in Betracht ziehen.

Wenn wir hier, im Begriffe die Lebensgeschichte und Kunstentwickelung Dürers zu skizzieren, ein Bild der Bedeutung dieses Künstlers entwerfen wollen, genügt es auf seine hervorragenden Schöpfungen: die Passionen, die Madonnen, den Ecce Homo, den Schmerzensmann hinzuweisen, welche bis auf unsere Tage auf einen jeden Beschauer wirkten, wie die erhebenden Worte einer ernsten, hoheitsvollen Predigt.

Und ewig wahr werden die Worte bleiben, die man ihm auf den Grabstein setzte:

QVICQVID ALBERTI DVRERI MORTALE
FVIT, SVB HOC CONDITVR TVMVLO.

Im Friedhofe Skt. Johannes zu Nürnberg ruhen nur die sterblichen Reste Dürers, was an ihm unsterblich gewesen, lebt noch heute unter uns. Die Blüten seiner Kunst werden von unverwelklicher Frische bleiben.

DRUCK DES FRANKLIN-VEREIN.

A. DÜRER Pt.

A DÜRER.

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

1

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

3

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

4

5

M. ACADEMIA'
KÖNYVTÁRA